

ТИМЧАСОВИЙ ЗАХИСТ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ У ФРАНЦІЇ

Консультацію підготувала: студентка групи БМП-41

Фасоля Юлія

Керівник: проф. Сердюк Н. А.

У зв'язку з широкомасштабною збройною агресією Російської Федерації проти України станом на 20.05.2022 за даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців 6,444,009 українців виїхали до європейських країн.

Таким чином можна констатувати, що злочинні дії РФ безумно торкнулися всього світу, оскільки мільйони українців вимушено покинули свої міста, чим спричинили наплив переміщених осіб. Такі обставини вимагають реакції усього європейського суспільства в частині захисту і надання певних правових гарантій особам, які цього потребують.

Для дослідження змін в законодавстві країн Європейського Союзу було обрано Французьку Республіку. В законодавстві країни в кодифікованих актах містяться численні згадки про осіб, які потребують захисту, а також передбачені їх права і обов'язки.

На початку вважаю за необхідне розібратися з термінологією. Пунктом (а) статті 2 Директиви надано поняття тимчасового захисту, згідно з яким тимчасовий захист – процедура виняткового характеру для забезпечення у разі масового або неминучого масового напливу переміщених осіб із третіх країн, які не можуть повернутися до країни свого походження, негайного тимчасового захисту таких осіб, особливо якщо існує ризик того, що система притулку не зможе впоратися із таким напливом без негативних наслідків для свого ефективного функціонування, інтересів відповідних осіб, а також інших осіб, які просять про надання захисту.

Механізм тимчасового захисту відрізняється від права на притулок. Адже в даному випадку робиться акцент на оперативне прийняття рішень і тим самим швидко надавати захист.

В національно законодавстві Франції також міститься визначення того як корелюються між собою поняття «тимчасовий захист», «біженець», «шукач притулку». Так, відповідно до статті L.581-4 Кодексу про в'їзд та перебування іноземців та право на притулок (далі – Кодекс) [1] переваги тимчасового захисту не зумовлюють визнання статусу біженця відповідно до Женевської конвенції від 28 липня 1951 року. Однак воно не може поєднуватися зі статусом шукача притулку. Іноземні громадяни, які користуються тимчасовим захистом, які подають заяву про надання притулку, залишаються під дію режиму тимчасового захисту, поки їх звернення розглядається. Якщо після розгляду клопотання про надання притулку статус біженця або перевага додаткового захисту не надається іноземцю, який користується тимчасовим захистом, останній зберігає переваги цього захисту до тих пір, поки він залишається в силі.

Отже, механізми перелічені в Директиві розроблені з акцентом на швидке надання захисту і, зокрема, надає право на роботу, право на освіту, житло та охорону здоров'я. Даний статус не встановлює «жорстких» правил в частині повернення до країни походження. Так, при отриманні статусу тимчасового захисту особа має право повертатися в країну походження.

Норми, які закріплені в даній Директиві відображені в законодавстві Франції і викладені в статтях L. 581-1 – L. 581-10 Кодексу. Наприклад, стаття L. 581-3 передбачає, що іноземний громадянин, що належить до певної групи осіб, на яку поширюється дія рішення Ради, отримує тимчасовий захист з дати, зазначеної в цьому рішенні. Йому надається документ на тимчасове проживання разом з дозволом на тимчасову роботу, у разі необхідності. Цей документ на тимчасове проживання поновлюється до тих пір, поки тимчасовий захист не буде припинено. Право на тимчасовий захист надається на один рік з можливістю поновлення в межах максимального

трирічного періоду. Цей захист може бути припинено в будь-який час за рішенням Ради. У документі на проживання може бути відмовлено, якщо іноземець вже має дозвіл на проживання під тимчасовим захистом в іншій державі-члені Європейського Союзу.

Містить даний Кодекс також умови позбавлення статусу тимчасово захисту серед яких: 1) існують серйозні або узгоджені ознаки, які свідчать про ймовірність того, що він міг вчинити злочин проти миру, військовий злочин, злочин проти людства або серйозний злочин загального права, скоєний за межами французької території, до того, як він був допущений туди в якості бенефіціара тимчасового захисту або що він був винним у діях, що суперечать цілям і принципам Організації Об'єднаних Націй; 2) його присутність у Франції становить загрозу громадському порядку, громадській безпеці чи державній безпеці.

Вище перелічені норми міжнародного та національного законодавства Франції набрали чинності до 24 лютого 2022 року, але з метою детального регулювання наслідків масового напливу переміщених осіб з України спричинених актами агресії Російської Федерації Європейська Комісія і Уряд Франції видали додаткові документи, які будуть розглянуті далі.

2 березня 2022 Європейська Комісія представила оперативні рекомендації щодо управління зовнішніми кордонами для полегшення перетину кордону на кордонах України та ЄС (2022/C 104 I/01) (далі – Рекомендації) [2], призначені для прикордонної служби, які визначають заходи щодо полегшення прикордонного контролю зі спрощеною процедурою перетину кордону та полегшений доступ до служб гуманітарної підтримки.

8 березня 2022 року Європейська комісія створила спеціальний сайт і опублікувала інформаційне повідомлення з інструкціями і роз'ясненнями щодо право на отримання тимчасового захисту в країнах ЄС, наступних переміщень країнами ЄС та Шенгенської зони, терміну перебування в цих

країнах, можливості безкоштовного проїзду в кожній країні з активними посиланнями на сайти компаній.

10 березня 2022 року було видано Міжвідомчий циркуляр який визначає категорії осіб, які можуть набути статусу тимчасового захисту у Франції: 1) громадяни України, які проживали в Україні до 24 лютого 2022 р., а також громадяни України, які перебувають на цю дату на території держави-члена Європейський Союз або держава на яку поширюється безвізовий режим або держава шенгенської зони за умов встановлення факту того, що їхнє постійне місце проживання було в Україні. Такі обставини можна довести будь-яким способом, наприклад, за допомогою транзакцій в банку, що дають змогу встановити дату у місце проведення банківських операцій; 2) громадяни третіх країн або особи без громадянства, які користуються міжнародним захистом або еквівалентного національного захисту в Україні до 24 лютого 2022 року; 3) громадяни третіх країн або особи без громадянства, які підтверджують, що вони проживали на законних підставах України на підставі дійсної посвідки на постійне проживання, виданої відповідно до законодавства України і які не можуть повернутися до своєї країни або регіону походження; 4) членів їх сімей, а саме: чоловіку або дружини, або особі з якою особа перебуває у довготривалих стосунках; неповнолітні діти або діти одного з подружжя; 5) громадяни України, які мають дозвіл на проживання у Франції; 6) громадяни третіх країн з України, які подали заяву про надання притулку до 24 лютого 2022 року.

1. Окремі положення Директиви на рівні Європейського Союзу

1.2 Право на проживання

Право на проживання передбачено статтею 8 Директиви. Розділом 4 Рекомендацій встановлено, що період тимчасового захисту діє з 4 березня 2022 року по 4 березня 2023 року. Також уточнюється, що «якщо протягом цього періоду Рада не прийме рішення, за пропозицією Комісії, про припинення дії тимчасового захисту, то він буде автоматично продовжений

на півроку, тобто до 4 вересня 2023 року, потім ще півроку, тобто до 4 березня 2024 року. Зобов'язання щодо видачі або продовження дозволу на проживання буде продовжуватися протягом цих періодів. Щоб зменшити навантаження на адміністративні органи, які продовжують дію тимчасового захисту, держави-члени можуть одразу надати цей дозвіл терміном на два роки, при тому, що захист може бути припинено у будь-який час відповідно до Директиви.

1.3 Право на працю

Також передбачено право на працю, особи які користуються тимчасовим захистом, на період, що не перевищує термін тимчасового захисту, працювати як найманий працівник або самозайнята особа, але «з урахуванням застосовних правил до обраної професії, а також брати участь у освітніх заходах, проходити курси професійної підготовки та стажування. З причин, що стосуються політики ринку праці країни-члени можуть надавати пріоритет громадянам ЄС і громадянам країн-членів Європейської економічної зони, а також громадянам, які легально проживають і третіх країн і отримують допомогу по безробіттю.

1.4 Право на вільне пересування в межах Європейського Союзу

Право на вільне пересування в межах Європейського Союзу також закріплюється на користь осіб, які набули статус тимчасового захисту. Так, згідно з Директивою від 20 липня 2001 року: «Держава-член приймає особу, яка користується тимчасовим захистом на її території, якщо він/вона перебуває або бажає в'їхати на території іншої держави-члена протягом періоду визначеного рішенням Ради», зазначається у статті 5. Держави-члени також можуть вирішити на основі двосторонньої угоди, що це положення не застосовується.

1.5 Право шукати притулку

Право шукати притулку може бути реалізоване в будь-який час, що включає подання заяви про надання статусу біженця. Проте, держави-члени

можуть передбачити, що тимчасовий захист не може поєднуватися зі статусом шукача притулку.

Саме таке положення передбачено статтею L.581-4 Кодексу Франції, яка передбачає, що переваги тимчасового захисту не зумовлюють визнання статусу біженця відповідно до Женевської конвенції від 28 липня 1951 року. Він також не може бути поєднаний зі статусом шукача притулку.

1.6 Возз'єднання сім'ї

Що стосується возз'єднання сімей, то Комісія закликає держави-члени без зволікань співпрацювати, щоб забезпечити швидке возз'єднання членів однієї сім'ї.

Стаття 13 Директиви передбачає низку соціальних прав:

- право доступу до придатного житла;
- право в частині соціального забезпечення та засобів до існування, якщо вони не мають достатніх ресурсів;
- допомога, необхідна для медичного забезпечення, включає, принаймні, невідкладну медичну допомогу та необхідне лікування у разі захворювання.

1.7 Право на освіту

Відповідно до положень статті 14 Директиви право на освіту гарантується на тих самих умовах, що й для громадян приймаючих держав-членів. Система не передбачає правил щодо соціального забезпечення (у зв'язку з хворобою, безробіттям, пенсійний вік тощо), і ми могли б дочекатися принципу рівного ставлення і механізм координації схем соціального забезпечення. Зважаючи на те, що це співвідноситься з положеннями статей Глави 23 «Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» стороною якої є, зокрема, Франція, якими передбачено, що Сторони сприяють розвитку співробітництва в галузі освіти, навчання та молодіжної політики з метою

покращення взаєморозуміння, активізації міжкультурного діалогу та посилення знань щодо відповідних культур.

Також наявна рекомендація Комісії стосовно сприяння відкриттю банківського рахунку, яка передбачена розділом 4.

Важливими є положення в сфері захисту прав люди, які розкриті в розділах 5 і 6 і присвячені сприянню захисту неповнолітніх осіб без супроводу дорослих та боротьбі з торгівлею людьми.

2. Окремі положення Директиви на рівні Франції

10 березня 2022 у Франції було видано Інструкцію від 10 березня 2022 року щодо виконання рішення Ради Європейського Союзу від 4 березня 2022 року, прийнятого відповідно до статті 5 Директиви Ради 2001/55/ЕС від 20 липня 2001 року (далі – Інструкція) [3].

2.1 Право на перебування

Право на перебування реалізується шляхом видачі посвідки на тимчасове проживання терміном шість місяців, з можливістю поновлення до тих пір, поки діє тимчасовий охоронний режим.

Відповідно до статті R. 581-1 Кодексу для оформлення посвідки на тимчасове проживання адміністративний орган просить надати особу:

- 1) інформацію, що стосується його сімейного стану, наявність дітей;
- 2) усі ознаки, що стосуються умов його в'їзду до Франції;
- 3) документи, що підтверджують перетин кордону;
- 4) чотири фотографії анфас, з непокритою головою, формат 3,5 см x 4,5 см, зроблені нещодавно;
- 5) підтвердження місця проживання в Україні.

2.2 Право на працю

Пункт g розділу II Інструкції від 10 березня 2022 року регулює питання про працю відсилаючи до статті L. 5221-2 Кодексу про працю, яким визначено, що особи, які мають тимчасовий захисту отримують право

займатися професійною діяльністю одночасно з отриманням дозволу на тимчасове проживання за умови дотримання чинного законодавства.

2.3 Право на вільне пересування в межах Європейського Союзу та Шенгенської зони прямо не визначається в французькому законодавстві, однак безпосередньо витікає з норм законодавства Європейського Союзу.

2.4 Право шукати притулку

Право шукати притулку співвідноситься з правом на тимчасовий захист і ці два статуси не є взаємовиключними. Завдяки цій нормі у випадку серйозної загрози життю особи або погрози насильством, яка виникла в результаті внутрішнього або міжнародного збройного конфлікту така особа може просити про додатковий захист і, як наслідок, отримання притулку.

Статтею L. 512-1 Кодексу більш широко визначається поняття тимчасового захисту, а також надає перелік умов його надання, відповідно до яких додатковий захист надається будь-якій особі, яка не відповідає умовам для визнання біженцем, але стосовно якої є серйозні та доведені підстави вважати, що вона ризикує у своїй країні постраждати від однієї з наступних серйозних порушень:

- 1) погроза смертною карою або стратою;
- 2) катування або нелюдське чи таке, що принижує гідність, поводження чи покарання;
- 3) щодо цивільних осіб - серйозна та індивідуальна загроза його життю через насильство, яке може поширюватися на осіб без урахування їхнього особистого становища та є результатом внутрішнього чи міжнародного збройного конфлікту.

Виплати фінансової допомоги передбачені в Кодексу та Інструкції від 10 березня 2022 року. Стосовно механізму виплати, то він виглядає наступним чином: при отриманні посвідки на тимчасовий захист особі також видається спеціальна платіжна картка, яка активується зі сплином 40-45 днів. Розмір виплати визначається відповідно до наявності тих, чи інших обставин,

наприклад, кількість осіб, дітей, необхідність оплати помешкання тощо. На підтвердження даних обставин особою надаються відповідні документи.

Даною карткою не можна розплатися в Інтернеті або зняти з неї готівку.

Висновки

Отже, завдяки Директиві Ради 2001/55/ЄС про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та відповідальності за наслідки такого прийому і Рішенню Ради Європейського союзу від 4 березня 2022 року, яким і було введено в дію положення Директиви щодо українців, а також швидкому реагуванню країн Європейського Союзу українці дійсно мають можливість швидко і за полегшеною процедурою дістатися до безпечного міста в будь-яку державу-члена ЄС, а також отримати гарантії захисту основоположних прав і свобод людини і громадянина.

Список використаних джерел

1. Code de l'entrée et du séjour des étrangers et du droit d'asile [Електронний ресурс]: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006070158/LEGISCTA000042772644/ (дата звернення: 21.05.2022)
2. Commission communication Providing operational guidelines for external border management to facilitate border crossings at the EU-Ukraine borders (2022/C 104 I/01) [Електронний ресурс]: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AJOC_2022_104_I_0001&qid=1646422292305 (дата звернення: 21.05.2022)
3. Instruction relative à la mise en œuvre de la décision du Conseil de l'Union européenne du 4 mars 2022, prise en application de l'article 5 de la directive 2001/55/CE du Conseil du 20 juillet 2001 [Електронний ресурс]: <https://www.legifrance.gouv.fr/download/pdf/circ?id=45302> (дата звернення: 24.05.2022)